

Gönderim Tarihi: 7 Kasım 2020
Kabul Tarihi: 10 Kasım 2020
Yayımlanma Tarihi: 18 Kasım 2020

Prof. Dr. Beyza Bilgin'e Armağan
Beyza Bilgin'de Din Eğitimi, Din Eğitiminde Beyza Bilgin

Editörler: Prof. Dr. Mualla Selçuk, Prof. Dr. Cemal Tosun,
Prof. Dr. Recai Doğan

Türkçe- Almanca- İngilizce, Grafiker Yayınları, Aralık 2019, 578 sayfa

Vahdeddin ŞİMŞEK*

Gift to Prof. Dr. Beyza Bilgin
Religious Education in Beyza Bilgin, Beyza Bilgin in Religious
Education

Abstract

Prof. Dr. Beyza Bilgin is a great scientist who has earned the title of “*Master of Teachers*” with many characteristics. Bilgin's students in the field of religious education, on the 40th anniversary wrote a book of gift in order to show their gratitude to Bilgin with a concrete and long lasting work. The gift book consists of three parts and 28 chapters. In these articles, Bilgin's life, personality, works and contribution to religious education are discussed. The gift book is an important source and guide to learn the life story of a scientist, to discover the adventures of a science branch, to know what it means to be a “*great teacher*” and to understand what religious education means for Beyza Bilgin and Beyza Bilgin means for religious education in Turkey.

Keyword: Beyza Bilgin, Religious Education, Master of Teaches, Gift Book.

* Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, İslâmi İlimler Fakültesi, Din Bilimleri Anabilim Dalı. e-posta: v.simsek@kku.edu.tr ORCID:0000-0002-3973-850X

Atıf/Cite as: Şimşek, V. (2020). Kitap Tanıtımı- Prof. Dr. Beyza Bilgin'e Armağan- Beyza Bilgin'de Din Eğitimi, Din Eğitiminde Beyza Bilgin. Dini Araştırmalar. 23(58): 197-204 Din Eğitimi: Beyza Bilgin Özel Sayısı.

“Din Eğitimi Bilimi, dinin mahiyetine uygun olarak insan varlığının bütünü ile ilgilenir, insanın hayatını, hayatın bütünlüğü içindeki yeri ile ele alır, yani insanla insan olarak ilgilenir. Din Eğitimi Bilimi, Tanrı’yu, insanın menşei, yeryüzündeki manası ve geleceği (kaderi) ile ilgili bir problem olarak öğretime müsait kılmaya çalışır. Bu amaçla metotlar arar, onları dener, geliştirir....” şeklinde din eğitimi bilimini tanımlayan ve Türkiye’de bir bilim dalı olarak kurulmasını sağlayan Prof. Dr. Beyza Bilgin, birçok özelliğiyle “hocaların hocası” olma sıfatını hak etmiş önemli bir bilim insanıdır. Bilgin, imam hatip lisesi ilk kadın meslek dersi öğretmeni, ilk kadın vaiz, ilk kadın din eğitimi doçenti ve profesörüdür. Bu ilklerin yanında bugün Türkiye’de ilahiyat fakültelerinde görev yapan birçok din eğitimi profesörünün tez danışmanı olarak veya farklı vesileler ile hocasıdır.

Bilgin’in din eğitimi alanındaki öğrencileri, din eğitimi kürsüsünün kuruluşunun 40. yılında hocalarına somut ve kalıcı bir eserle minnetlerini sunma amacıyla bir armağan kitabı yazmaya karar vermiş ve her biri Bilgin’le olan bilimsel etkileşimlerini anlatan özgün birer kitap bölümü ile bu çalışmaya katkı sağlamıştır. Söz konusu kitap, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin 70. yıl etkinlikleri kapsamında yapılan etkinliklerden biri olan din eğitimi lisansüstü açılış dersinde, dönemin Ankara Üniversitesi rektörü Prof. Dr. Erkan İbiş tarafından Prof. Dr. Beyza Bilgin’e takdim edilmiştir.

Öğrencilerinin hocalarına vefalarını gösterebilme düşüncesinin bir ürünü olarak ortaya çıkan armağan kitap, üç bölümden oluşmakta ve kitabın son kısmında Bilgin’e ait resimler yer almaktadır. Birinci bölümde Bilgin’in hayatı, kişiliği ve eserlerini ortaya koyan iki yazı yer almaktadır. Birinci yazıda, Doç. Dr. Mustafa Önder; Bilgin’in hayat serüvenine, akademik hayatına, eserlerine, Bilgin ile yaptığı görüşmelere ve *“Prof. Dr. Beyza BİLGİN ve Din Eğitimi-nde Yeni Yöntem Çalışmaları”* başlıklı yüksek lisans tezine dayalı olarak biyografik bilgilere yer vermektedir. *Öğrencilerinin Gözünden Prof. Dr. Beyza Bilgin: “Hocaların Hocası”* başlıklı ilk bölümün ikinci yazısında Dr. Fatma Çapcıoğlu, Prof. Dr. Beyza Bilgin’in doktora öğrencisi olan ve ülkemizin çeşitli üniversitelerinde din eğitimi anabilim dalında hâlen görev yapan on öğretim üyesi ile mülakatlar yapmış ve Bilgin’in öğrencisi olmuş akademisyen din eğitimcilerinin gözünden onun insani ve eğitimci yönünü, bilim insanı özelliğini, yetiştirdiği öğrencilerine bıraktığı bilimsel mirası ve din eğitimi ve ilahiyat alanına yaptığı katkıları ortaya koymaya çalışmaktadır.

Armağan kitabın ikinci bölümünde toplam 20 yazı bulunmaktadır. Bunlar Prof. Dr. Beyza Bilgin hakkında ve/veya onun bilimsel eserleri, akademik

düşünceleri ile ilişkilidir. Bu bölümün ilk yazısı Bilgin'in ilk asistanı olan Prof. Dr. Mualla Selçuk'a aittir. Selçuk, hocasında gördüğü bilimsel araştırma disiplini hakkında bilgi vermekte ve Bilgin'in “*keşif yolunda iken önemli olan başkalarının cevabını aktarmak değil aksine bireyin kendi sorularını sorabilmesi, onları cevaplayabilmesidir*” ilkesini ortaya koymaktadır. Keşif hâlinde olmak; başkasıyla tanışmak, karşılaşmak demektir. Karşılaşmanın bir ahlakı ve bu ahlakın da bir eğitimi olmalıdır. Selçuk yazısının son bölümünde *Religious Education Association'*in ilk Müslüman başkanı olarak hocası Bilgin'e ithaf ettiği 2017 yılı açılış konuşmasında hocasının gölgesinde yaşadığı tecrübeleri ile karşılaşma ahlakına dair öğrendiklerini İngilizce² ek olarak sunmaktadır. Bu bölümün ikinci yazısında Prof. Dr. Cemal Tosun, hocası Bilgin'in *Türkiye'de Din Eğitiminin Bilimselleşmesine* katkısını ve hocasının zihin dünyasını, yine hocasının yönlendirmesiyle açtığı *Din Eğitiminin Bilimselliği I-II* dersleri ve derslerin bir ürünü olarak nitelendirdiği *Din Eğitimi Bilimine Giriş* isimli kitabı üzerinden anlatmaktadır. Bölümün üçüncü yazısı, Prof. Bilgin'in bir diğer akademisyen- öğrencisi Prof. Dr. Recai Doğan tarafından kaleme alınmıştır. Doğan hocasının Türkiye'de din dersinin okullarda zorunlu olma sürecine, bu dersin yaklaşımın belirlenmesine yönelik katkılarını ele almaktadır.

Prof. Bilgin'in akademik hayatına dair bilgiler yanında eğitim bilimleri ve din eğitimi biliminin kavramlarına dair tanımlamaları, Prof. Dr. Nevzat Y. Aşıkoğlu tarafından anlatılmaktadır. Bir diğer yazıda Prof. Dr. Nurullah Altaş, Bilgin'in kültürlerarası eğitime katkısından bahsetmekte ve onun alana en önemli katkısının “zihniyet kazandırmak” olduğunu ifade etmektedir. Doç. Dr. Remziye Ege ise Prof. Bilgin'in din eğitime dair gelecek vizyonunu geleceğin din eğitimcilerine Bilgin'in ufuk açan cümleleriyle sunmaktadır. Ege'ye göre ufuk cümleleri basit cümleler değildir; arkasında fikirler, idealler ve hedefler vardır. Doç. Dr. Yıldız Kızılabdullah ise Prof. Bilgin'in doktora tezini esas alarak eğitimde ve din eğitiminde sevginin öneminden bahsederken Bilgin'in sevgiyle öğretimin ötesine sevginin öğretilmesi ile geçtiğini ortaya koymaktadır. Doç. Dr. Halise Kader Zengin, Beyza Bilgin'in dua, melek, yaratıcı gibi soyut dinî kavramların öğretiminde çocuklara konuşma ve tartışma imkânı verdiğini, aslında adı konulmasa da bu yaklaşımın çocuk teolojisi olduğunu ifade etmektedir. Bu yönüyle Prof. Bilgin'in uygulamalarıyla Türkiye'de *çocuklar için teoloji* alanında bir ilki gerçekleştirdiğini belirtmektedir.

Türkiye'de örgün din eğitimi kadar yaygın din eğitimi de oldukça önemlidir ve yaygın din eğitiminin örgün din eğitime göre daha fazla alanı ve he-

def kitlesi bulunmaktadır. Prof. Bilgin'in örgün eğitimdeki çalışmaları kadar yaygın eğitimde çalışmaları vardır. Dr. H. Sinem Uğurlu, *Prof. Dr. Beyza Bilgin'in Yaygın Din Eğitimi Ufku* başlıklı yazısında Bilgin'in yaygın din eğitimine katkılarını ve yaygın din eğitim için çizdiği ufku ortaya koymaktadır. Arş. Gör. Ayşe Çalal, "İlahiyatçı Kadın ya da Kadın İlahiyatçı" söyleminde Prof. Bilgin'in kadın konusundaki çalışmalarından bahsetmektedir. Çalal'a göre Prof. Bilgin'in kadın konusundaki çalışmalarında kadın ya da erkek olmaktan ziyade insan olmaya vurgu vardır. Prof. Dr. Muhammed Şevki Aydın, Prof. Bilgin'in din eğitiminin gelişigüzel yürütülmemesi için yapmış olduğu bilimsel çalışmalardan bahsetmekte, bu bilimsel çabalarını sürdürürken yapıcı tutumuna ve üslubuna rağmen bedeller ödemek zorunda kaldığını ifade etmektedir. Prof. Aydın, hocası Prof. Bilgin'in yaşadıklarına rağmen hiçbir zaman bilimsellikten uzaklaşmadığını ve karşıt görüşler arasında köprü olmaya devam ettiğini belirtmektedir. Prof. Dr. Nahide Bozkurt kendi bölümünde Prof. Dr. Beyza Bilgin'in vermiş olduğu ve geleceğe, kendisine bir miras olarak bıraktığı *Dinlerde Kadın* adlı ders üzerinden Prof. Bilgin'in gelecek öngörüsünü ve "büyük hoca" olma vasfını anlatmaktadır. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi Bilimi İlişkisi: Prof. Dr. Beyza Bilgin Örneği* başlıklı yazıda Prof. Dr. Süleyman Akyürek, Prof. Bilgin'in kendi eserlerinde *eğitim, din eğitimi, eğitim bilimi ve din eğitimi bilimini* nasıl tanımladığını, bu kavramlar arasında nasıl bir ilişki kurduğunu detaylı bir şekilde açıklamaktadır.

Johannes Lähnemann, *Pionierin im interreligiösen religionspädagogischen Dialog - Beyza Bilgin bei den internationalen Nürnberger Foren zur Kulturbegegnung* (Dinlerarası Din Eğitimi Görüşmelerinde Öncü Bir İsim-Uluslararası Nürnberg Kültürel Karşılaşma Forumlarında Beyza Bilgin) başlıklı Almanca yayımlanan bölümünde Prof. Bilgin ile Uluslararası Nürnberg Forumlarında ortaklaşa yaptıkları çalışmalardan bahsetmektedir. Nürnberg Forumlarının düzenlenmesindeki temel gerekçe/anlayış, din ve kültürler arasındaki karşılaşmaların, giderek daha da çoğul bir yapıya dönüşmesi ve küreselleşen dünyamızda özellikle eğitim ve öğretimde baş edilmesi gereken bir gerçeklik olduğundan bahseden Lähnemann şunları da eklemiştir. Prof. Bilgin Beyza Nürnberg Forumlarına çok büyük katkılar sağlamakla beraber Nürnberg Forumları, onun hem dinler arası hem de uluslararası din eğitimine yönelik düşüncelerini daha geniş çevrelere ulaşmasında önemli bir rol oynamıştır. Prof. Dr. Hüseyin Yılmaz, hocası Prof. Dr. Beyza Bilgin'in birlikte yaşama kültürünün canlı bir örneği olduğu ifade ederek Prof. Bilgin'in görüşleri doğrultusunda birlikte yaşama kültürünün önemi ve ilkelerini, birlikte yaşama sürecinde yaşanabilecek sorunları ve çözüm önerilerini ortaya koymaktadır.

Prof. Yılmaz'a göre her türlü çatışmanın arttığı şu günlerde toplumların birlikte yaşama becerisine her zamankinden daha fazla sahip olması gerekmektedir. Doç. Dr. Şükrü Keyifli ise Prof. Bilgin'in çocuk eğitimiyle ilgili görüşlerini ortaya koymaktadır. Keyifli'ye göre Prof. Bilgin'i çocuk eğitiminde özgün kılan, konuyu bir sistem yaklaşımı içerisinde ele almasıdır. Prof. Bilgin çocuk eğitimini, *Bütüncül, Denge ve Süreç* yaklaşımı içerisinde değerlendirmektedir.

Din eğitimi biliminin bir başka inceleme alanı ise din dersi öğretmeni yetiştirme sürecidir. Doç. Dr. Muhammed Ali Yazıbaşı, din dersi öğretmeni yetiştirmenin tarihsel gelişim süreci ve öneminden bahsettikten sonra Prof. Bilgin'in bu alanın gelişim sürecine yönelik katkılarına değinmektedir. Prof. Bilgin'e göre din dersi öğretmeni öğrenciye hazır bilgiler sunmak yerine öğrenciyi hayata hazırlayacak şekilde öğrencilerin bilgileri yapılandırmasını sağlamalı ve öğretmenler bilgiyi yapılandıracak pedagojik formasyona, çok yönlü alan bilgisine; tutarlı davranış ve sağlam bir kişiliğe; muhatapları ile etkili iletişim kurabilme becerisine sahip olmalıdır. Dr. SümeYra Arıcan, Prof. Dr. Beyza Bilgin'in akademisyen kimliğinden daha ziyade yazarlık yönünden, birikiminden ve pek çok dinî ve toplumsal konuyu ele aldığı köşe yazılarından bahsetmektedir. Dr. Arıcan'ın tespitlerine göre Prof. Bilgin köşe yazılarında pek çok yanlış algıyı bilimsel bir temelde bertaraf etmekte ve bu yazılarında *bilgilendirici, sorgulayıcı ve pedagojik* nitelikleri birleştiren bütüncül bir yaklaşım benimsemektedir. Dr. Hasan Sözen ise dinler ve kültürler arası eğitim denilince akla ilk gelen bilim insanının Prof. Dr. Beyza Bilgin olduğunu ifade ederek Bilgin'in Almanya özelinde yaptığı bilimsel çalışmalar, katıldığı toplantılar hakkında detaylı bilgi vermektedir. Dr. Sözen, Prof. Bilgin'in yaptığı bu çalışmalar ile din eğitimi ve öğretimi konusunda İslam ve Hristiyanlığın doğru ve sağlam bir zeminde karşılaşma fırsatını yakaladığını, böylelikle Prof. Bilgin sayesinde başta Almanya olmak üzere birçok Batılı ülkenin İslam'ı tanıdığını belirtmektedir. Dr. Pınar Usta Doğan, Prof. Dr. Beyza Bilgin'in din öğretimi modellerini nasıl tanımladığı ve Türkiye'de benimsenen yaklaşım olan mezhepler üstü yaklaşıma katkılarından bahsetmektedir. Usta'ya göre Prof. Bilgin, Türkiye'nin içinde bulunduğu durum içerisinde din derslerinin geleceğini mezhepler arası ve dinler arası yaklaşımda görmektedir.

Kitabın üçüncü bölümünde ise armağan kitaba katkı sunmak üzere din eğitimi bilim insanları tarafından yazılan ve biri Almanca olan altı bağımsız bilimsel yazı yer almaktadır. Bu bölümün ilk yazısı Prof. Dr. Zeki Salih Zengin'e aittir. Prof. Zengin, *Osmanlıdan Cumhuriyete Türkiye'de Meslekî*

Din Eğitiminin Gelişimi başlıklı yazısında, Osmanlıdan günümüze din hizmetleri veren görevlilerin yetiştirilme sisteminin ve sürecinin özellikleri hakkında bilgi vermektedir. Prof. Zengin'e göre, günümüzde bu misyonu devam ettiren kurumların nicelik bakımından birçok gelişme yakalamasına rağmen önemli olan *varlıklarını korumaları* ve *niteliklerinin artırılmasıdır*. Bir sonraki yazıda Prof. Dr. Sadettin Özdemir, atasözlerinin ahlak eğitimi bağlamında kullanılabilirliğini ortaya koymakta ve atasözlerinin ahlak eğitimine önemli katkılar sağlayabileceğini örnekler vererek ele almaktadır.

Armağan kitapta Almanca olarak kaleme alınan bir diğer yazı ise Felix Körner'e aittir. Felix Körner'in *Die Geschwisterlichkeit aller Menschen Theologischislamwissenschaftlicher Kommentar zum Dokument von Abu Dhabi* (İnsanlığın Kardeşliği-Abu Dabi Deklarasyonuna Din Bilimsel-İslami Teolojik Bir Yorum) başlıklı yazısı Papa Franciscus ve El Ezher Camii'nin Baş İmamı Şeyh Ahmed el Tayib'in 2019 baharında *İnsanlığın Kardeşliği* konusunda ortak bir deklarasyona imza atmalarını konu edinmektedir. Felix Körner söz konusu deklarasyonun nasıl ortaya çıktığı, hangi konuları ele aldığı, hangi noktaların nasıl eleştirilebileceği ile ilgili görüşlerini ifade etmektedir. Doç. Dr. Tuğrul Yürük, 1982 ve 2018 ilköğretim din öğretimi programlarını program anlayışları açısından karşılaştırmaktadır. Yürük, her iki program da "*mezhepler üstü*" yaklaşımı benimsediğini ancak 1982 programında herhangi bir kuram, yaklaşım ve modelden bahsedilmezken 2018 programının yapılandırıcı öğrenmeleri destekleyen çoklu zekâ kuramına dayalı ve öğrenci merkezli-beceri temelli öğrenmeyi esas aldığını ortaya koymaktadır. Ona göre her iki program da bireysel/insani amaçlar hedeflemekte ortaktır. Doç. Dr. İsmail Arıcı, liselerde din derslerinin tarihsel gelişimini Osmanlı dönemindeki liselerin kurumsal gelişiminden başlayarak ele almaktadır. Doç. Dr. Arıcı, yazının devamında kronolojik bir bağlamda liselerde din dersinin yer alma sürecinden ve lise din dersi öğretim programlarının gelişim sürecinden bahsetmektedir. Prof. Dr. Beyza Bilgin'e Armağan kitabın son yazısı Dr. Ahmet Yemenici'ye aittir. Dr. Yemenici, gençler tarafından yoğun bir şekilde ilgi gösterilen *Watt-pad* uygulamasında *Kötü Çocuk I* örneğinde *Din, Ahlak ve Eğitim* üzerine yoğunlaşmıştır. *Kötü Çocuk I*'de olay örgüsünde istenmeyen durumların ortaya çıkmasında çatışma, öç alma ve risk alma gibi davranışlar etken olabilmektedir. Bu bağlamda Dr. Yemenici'ye göre söz konusu davranışları anlamlandırmak genç ve ergenlerin dilini anlamaya yardım edecek, bu durum da din ve ahlak eğitiminin diline katkı sağlayacaktır.

Prof. Dr. Beyza Bilgin'e Armağan, Beyza Bilgin'de Din Eğitimi, Din Eğitiminde Beyza Bilgin başlıklı vefa duyusunun somut bir ürün örneği olan

bu kitap, hoca-öğrenci ilişkisini içtenlikle yansıtan önemli bir kaynaktır. Armağan kitap, bir bilim insanının hayat hikâyesini öğrenmek, bir bilim dalının doğuş sürecinde yaşanan serüvenleri keşfetmek, “büyük hoca” olmanın ne anlama geldiğini bilmek ve özel olarak *din eğitimi için Beyza Bilgin’in ve Beyza Bilgin için din eğitiminin ne anlama geldiğini kavramak* adına başucu eseri olacaktır. Eser bu yönüyle, keşif yolunda olan her öğrenci, akademisyen, araştırmacı ve özellikle din eğitimi alanında çalışma yapanların/yapacak olanların okuması, üzerine düşünmesi ve satır aralarında kaybolarak kendilerini bulması gereken bir eserdir.

Notlar

- 1 *Religious Education Association*, Din eğitimi alanında çalışma yapan bilim adamları ve araştırmacılar üye olduğu din eğitimi alanındaki dünyanın en eski ve en büyük derneği olup, akademik birimler arasında iletişim sağlamak, bilimsel araştırma, eğitim öğretim ve liderlik etkinliklerinin gelişmesine katkı sağlayacak öğrenmeler oluşturmak amacıyla 1903 yılında Chicago Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. William Rainey Harper tarafından kurulmuştur. Kurucuları arasında Mustafa Kemal Atatürk döneminde Türk Milli Eğitim sistemine görüşleri ile katkı sağlayan John Dewey de bulunmaktadır. Prof. Selçuk, söz konusu dernekte 2017 yılında başkan yardımcılığı, 2018’de başkanlık, 2019 ise eski başkanlık görevini yürütmüştür.
- 2 *Learning in encounter: Crossroads, connections, collaborations* başlıklı makalenin Türkçe çevirisi için bakınız: Mualla Selçuk, "Karşılaşma Ahlakı: Kavşaklar, İlişkiler, Ortaklıklar", Çev. Vahdeddin Şimşek, Zeynep Çetin, Habibe Erva Uçak ve Elif Çakır Kalemname 4 / 8 (Aralık 2019): 406-421.

